

שעור ח: העולה - עולת הבהמה

Shiur #8: The Olah

(1) ויקרא א

(א) ויקרא אל-משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר: (ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן-הבהמה מן-הבקר ומן-הצאן תקריבו את-קרבנכם: (ג) אם-עלה קרבנו מן-הבקר זכר תמים יקריבנו אל-פתח אהל מועד יקריב אותו לריצו לפני ה': (ד) וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו: (ה) ושחט את-בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את-הדם וזרקו את-הדם על-המזבח סביב אשר-פתח אהל מועד: (ו) והפשיט את-העלה ונתח אתה לנתחיה: (ז) ונתנו בני אהרן הפתח אש על-המזבח וערכו ועצם על-האש: (ח) וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את-הראש ואת-הפדר על-העצם אשר על-האש אשר על-המזבח: (ט) וקרב וקרעו ירחץ במים והקטיר הכהן את-הכל המזבח עלה אשה ריח-ניחוח לה': (י) ואם-מן-הצאן קרבנו מן-הבשבים או מן-העזים לעלה זכר תמים יקריבנו: (יא) ושחט אותו על ירך המזבח צפנה לפני ה' וזרקו בני אהרן הכהנים את-דמו על-המזבח סביב: (יב) ונתח אותו לנתחיו ואת-ראשו ואת-פדרו וערך הכהן אתם על-העצם אשר על-האש אשר על-המזבח: (יג) והקרב והפרעים ירחץ במים והקריב הכהן את-הכל והקטיר המזבח עלה הוא אשה ריח ניחוח לה':

(2) ויקרא א, יד-יז

(יד) ואם מן-העוף עלה קרבנו לה' והקריב מן-התורים או מן-בני היונה את-קרבנו: (טו) והקריבו הכהן אל-המזבח ומלך את-ראשו והקטיר המזבח ונמצה דמו על קיר המזבח: (טז) והסיר את-מראשו ונצתה והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל-מקום הדשן: (יז) ושפע אתו בכנפו לא יבדיל והקטיר אותו הכהן המזבח על-העצם אשר על-האש עלה הוא אשה ריח ניחוח לה':

(3) ויקרא ב, א-ג

(א) ונפש כיתקריב קרבן מנחה לה' סלת ימיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: (ב) והביאה אל-בני אהרן הכהנים וקמץ ממש מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל-לבנתה והקטיר הכהן את-אזברתה המזבח אשה ריח ניחוח לה': (ג) והנותרת מן-המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי ה':

(4) ויקרא ג, א-ג, ו-ח

(א) ואם-זבח שלמים קרבנו אם מן-הבקר הוא מקריב אם-זכר אם-נקבה תמים יקריבנו לפני ה': (ב) וסמך ידו על-ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את-הדם על-המזבח סביב: (ג) והקריב מזבח השלמים אשה לה' את-החלב המכסה את-הקרב ואת כל-החלב אשר על-הקרב: (ד) ואם-מן-הצאן קרבנו לזבח שלמים לה' זכר או נקבה תמים יקריבנו: (ז) אם-כשב הוא-מקריב את-קרבנו והקריב אותו לפני ה': (ח) וסמך את-ידו על-ראש קרבנו ושחט אותו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את-דמו על-המזבח סביב:

(5) ויקרא ו, א-ו

(א) וידבר ה' אל-משה לאמור: (ב) עו את-אחרון ואת-בניו לאמור: זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על-המזבח כל-הלילה עד-הפקוד ואש המזבח תוקד בו: (ג) ולבש הכהן מדו בד ומכנסים בד ילבש על-בשרו והרים את-הדושן אשר תאכל האש את-העלה על-המזבח ושמו אצל המזבח: (ד) ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדושן אל-מחוז למחנה אל-מקום טהור: (ה) והאש על-המזבח תוקד-בו לא תכפה ובער עליה הכהן עצים בפקוד בפקוד וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים: (ו) אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה:

(6) ויקרא ה, ה-יג

(ה) והיה כייאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה: (ו) והביא את-אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן-הצאן כשבה או-שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו: (ז) ואם-לא תגיע ידו די שיה' והביא את-אשמו אשר חטא שתי תרים או-שני בני-יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעלה: (ח) והביא אתם אל-הכהן והקריב את-אשר לחטאת ראשונה ומלק את-ראשו ממול ערפו ולא יבדיל: (ט) והזה מדם החטאת על-קיר המזבח והנשאר בדם ימעה אל-יסוד המזבח חטאת הוא: (י) ואת-השני יעשה עלה כמשפט וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר-חטא ונסלח לו: (יא) ואם-לא תשיג ידו לשתי תרים או לשני בני-יונה והביא את-קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא-ישים עליה שמן ולא-יתן עליה לבנה כי חטאת הוא: (יב) והביאה אל-הכהן וקמץ הכהן ממנה מלוא קמצו את-אזכרתה והקטיר המזבחה על אשי ה' חטאת הוא: (יג) וכפר עליו הכהן על-חטאתו אשר-חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה לפהן במנחה:

(7) ויקרא יב, ו-ח

(ו) ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו לעלה ובני-יונה ארתר לחטאת אל-פתח אהל-מועד אל-הכהן: (ז) והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה: (ח) ואם-לא תמצא ידה די שיה' ולקחה שתי-תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה:

(8) ויקרא יד

(י) ובימים השמיני יקח שני-כבשים תמימים וכבשה אחת בת-שנתה תמימה ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן: ... (כא) ואם-הל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשורן סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן: (כב) ושתי תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה אחד חטאת והאחד עלה: ... (ל) ועשה את-האחד מן-התרים או מן-בני היונה מאשר תשיג ידו: (לא) את אשר-תשיג ידו את-האחד חטאת ואת-האחד עלה על-המנחה וכפר הכהן על המטהר לפני ה': (לב) זאת תורת אשר-בו נגע צרעת אשר לא-תשיג ידו בטהרתו:

(9) במדבר כח, א-ח

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵׁי רֵיחַ נִיחֹחַי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ: (ג) וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תְּמִיד: (ד) אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים: (ה) וְעֲשִׂיתָ הָאִיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן כְּתִיב רְבִיעֵת הַהֵיזֵן: (ו) עֹלֹת תְּמִיד הַעֲשִׂיָה בַהֶרֶץ סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַה': (ז) וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הַהֵיזֵן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֶּךָ נִסְךְ שֶׁכֶר לַה': (ח) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כַּמִּנְחָת הַבֶּקֶר וְכַנְסֹכּוֹ תַעֲשֶׂה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה':

(10) שמות כט, לח-מו

(לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תְּמִיד: (לט) אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים: (מ) וְעֲשִׂיָה סֹלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן כְּתִיב רְבִיעֵת הַהֵיזֵן וְיֵזֵן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד: (מא) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כַּמִּנְחָת הַבֶּקֶר וְכַנְסֹכָהּ תַעֲשֶׂה־לָּהּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַה': (מב) עֹלֹת תְּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שְׁמָה לְדַבַּר אֱלֹהֶיךָ שֵׁם: (מג) וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ כְּכַבְדִּי: (מד) וְקִדְשִׁיתִי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בְּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי: (מה) וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵייתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: (מו) וַיְדַעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְּכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנֵי בְּתוֹכְכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם:

(1) ר' דוד צבי הופמן ויקרא ב:א

לאחר שפסוק ב בפרק א מציין את קרבן הבקר בקרבן העיקרי. ואחר כן (בפסוק יד) ניתנו המצוות בענין עולת העוף, ממשיכה התורה בחוקי קרבנות סולת, שכפי שיוצא מפרק ה' פסוק י"א, הם באים עוד בקשר לקרבנות העוף. מסתבר, כי מנחת נדבה מתייחסת אותו היחס אל עולת נדבה כמו מנחת חוטא אל קרבן חטאת. כך תפס את הענין גם התלמוד במסכת מנחות ק"ד: באמרו: מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה נפש אמר הקב"ה מי דרכו להביא מנחה עני מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני וכו'. שויון היחסים האלה מתבלט גם מצד אחר.

כל עולת בהמה היתה טעונה הוספה, והיא מנחה ונסכים (במדבר ט"ו:א' ואילך); וכך גם המנחה היתה טעונה הוספה, היינו שמן ולבונה. ברם, לחטאת לא צורפה שום הוספה; וכך כתוב במנחת חוטא: לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא. אמנם, לכאורה סותר את ההנחה הזאת הדין, שלפי המנחה אינה נשרפת כליל כעולה, אלא נאכלת כולה – מלבד "הקומץ" – לכהנים. אבל אחרי עיון נמצא גם בדין זה שבפרשתנו סיוע לדעתנו.

כי הנה לכאורה מפליא הדבר, שבקרבנות שבקבוצת ויקרא א-ה לא נזכר אף בקרבן אחד, היינו לא בשלמים ולא בחטאת ואף לא באשם, חלק הכהנים ורק המנחה יוצאת מן הכלל ובה כתוב בפסוקים ג', י': והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. ועוד: הננו רואים כי בשני הפסוקים האלה נקרא חלק הכהנים קדש קדשים מאשי ה' וכיוצא בו אמור במנחה בפרק ו פסוק י': חלקם נתתי אתה מאשי ושם בפסוק יא נאמר: חק עולם לדורותיכם מאשי ה', ובדומה לזה י': ב-ג': קחו את המנחה הנותרת וכו' כי חקך וחק בניך הוא מאשי ה', ואילו בחטאת ואשם לא נמצא אף פעם מאשי ה' כי אם רק קדש קדשים הוא.

אנו מעירים, כי גם בחזה ושוק שבשלמים נמצא הלשון מאשי ה' (השוה ז':ל',ל"ה). עובדה זו מביאה אותנו להתבוננות דלהלן: עוד מלפני הקמת המשכן הביאו בני ישראל עולות, מנחות ושלמים. על עולות ושלמים מדבר הכתוב בפירושו (שמות כ"ד:ה'); ואת המנחה הביאו, כפי שאפשר לשער בבטחה, בתורת הוספה לקרבן תמיד, זאת היתה מנחת נסכים; ואפשר שהיו מובאות מנחות מיוחדות מיחידים. קרבן המנחה מיוצג למצער כך, כאילו היה שייך לאותו סוג הקרבנות שהובאו לפני מתן החוקים. ואיך היתה, איפוא, דרך העבודה בקרבנות אלה קודם בנין אוהל מועד? העולה הוקטרה בלי ספק כליל; המנחה כמנחת נסכים נשרפה גם כן כליל; ואילו בתורת מנחת יחיד היא נשרפת, לפי השערה שהיא קרובה לוודאי, כדוגמת העולה כליל.

ואת הסדר בשלמים אפשר ללמוד מתוך הקרבת איל המילואים, שהחלב והשוק שלו נשרפו על גבי המזבח, החזה ניתן כמתנה מיוחדת למשה על פי מצות ה', והנותרת מן הבשר אכלו המקריבים, היינו אהרן ובניו (שמות כס; ויקרא ח). ולפיכך אפשר לשער בתורת הנחה, שהמנהג בקרבנות שהובאו קודם מתן החוקים היה, שבשלמים בעלמא כל הבשר, חוץ מן החזה והשוק, נאכל ע"י המקריב, ואילו החלבים והחזה והשוק נשרפו ע"ג המזבח. אולם אחרי כן, כשקיבלו הכהנים החזה והשוק של השלמים וגם את המנחות כמתן חלקם, אמר ה' שהוא נתן להם את המתנות האלו מאשי ה', שכן עד אז היו המנות האלו אשם

אבל לעומת זה חטאת ואשם, בהם לא היה חלק הכהנים מעולם אשה ה', כי לפני מתן החוקים לא היו חטאות ואשמות, ועל כן נקרא חלק הכהנים של קרבנות אלה בכל מקום קדש קדשים ובשום פעם לא מאשי ה'. הוכחה מפתיעה לדעתנו אפשר למצוא בעובדה, כי במקרים של מנחה שלפי הדין אינה נאכלת לכהן, היינו מנחת כהן, היא נשרפת כליל על גבי המזבח; כי מכיון שהכהן לא יקבל אותה, היא חוזרת שוב להיות אשה לה'. לעומת זאת החטאת, במקרים שאסורה היתה לכהנים, כגון החטאות בפרק ד פסוקים ג':ג, לא נשרפו ע"ג המזבח אלא מחוץ למחנה. אחרי בירורנו זה מבוססת הנחתנו שלעיל עוד יותר. המנחה באה כעולת העני, כי הלא היא אשה ה' אלא שה' נתן אותה כולה, חוץ מן הקומץ, לכהנים. ומכיון שהמנחה והעולה דין אחד להם, הוצרך הכתוב לצוות: "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי ה'". הנותרת היא בעצם גם כן אשה ה', והמנחה שוה גם לענין זה לעולה. אבל ה' נתן את הנותרת הזו לאהרן ולבניו לחוק.

בירור זה אף מביאנו לגילוי הכוונה שבקרבן מנחה. לאחר שכבר העירונו לעיל עמוד ס"ה, כי קרבן מנחתו של הבל הביע את הרעיון, שהוא ראה את כל רכושו כקנין ה', אשר לו צריך הוא להקריב את מיטב הונו כאות הערצה, עלינו עוד להוסיף, כי ההוספות לעולה שנצטוו, המנחה על נסכיה, אף הן מתכוונות לאותו הרעיון. בהעלות המקריב את העולה כ"אשה ריח ניחח" ובהביעו בזה את השאיפה להתמסר לעבודת ה' הוסיף עוד מנחה ונסכים לעדות, כי את כל הטוב שנתן לו ה', שהיה בעיקר דגן, תירוש ויצהר (במדבר י"ח:ב), מקדיש הוא לה', באשר רוצה הוא לעבוד בהם את ה'.

ערך יותר נעלה נודע למנחה, כשהיא הוקרבה בקרבן מיוחד ביד העני במקום העולה. הוא הקריב בזה לא רק את קנינו, אלא אף את עצמו כקרבן: "מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו". מידת הסולת של מנחה היתה צריכה להיות לפחות עשירית האיפה. זאת היא, כפי שהעיר אל נכון ש. ר. הירש (שמות ט"ז:ט"ז,ל"ו), מידת כלכלתו של בן אדם ליום. והנה העני שמסר את לחם חוקו למזבח, הקדיש בו את הונו ונפשו לאלהים. אמנם, חסר במנחת העני היין, גם השמן בא בצמצום (רק לוג אחד, ואילו מנחת נסכים הכילה רביעית ההין = שלשה לוגין); אך לעומת זאת הוא הביא לבונה שהיתה גם חלק של החטאת. זה היה הסימן שהוא שבע רצון בהנהגתו והשגחתו של ה' ושמוח בחלקו.

עם זאת היה יכול להקריב גם עולת עוף וגם מנחת נדבה כל איש ואיש, ואפילו הכהן הגדול, שהיה, לפי המסורת, גדול בחכמה, בכוח ובעושר מאֲחֵיו. זה מתאים למושג נדבה, שמביאים אותה ברצון חפשי; אף העשיר ביותר יכול להקריב גם עולת עוף וגם מנחת נדבה. לכן הורו בתנ"כ: **ונפש לדבות כהן משיח**. אולם אין הציבור מביא לא מנחת נדבה ולא עולת עוף, מפני שאין ציבור עני. גם השותפין של רבים, שמקריבים עולת עוף, אינם רשאים להביא מנחת נדבה, מפני – לפי הערתו של הירש – שכל אחד ואחד מקבל מאת ה' את העשורון שמוחד לו; לכן אין שנים מתנדבים עשורון ביחד. אולם מלבד זה יכולים להביא שמן, יין ולבונה לעצמם בתורת נדבה.

פרשת "עולת הבהמה"

(א) ויקרא אל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קֶרֶבֶן לַה' מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קֶרְבַּנְכֶם:

(ג) אִם־עֹלָה קֶרְבְּנוֹ מִן־הַבָּקָר וְאִם־מִן־הַצֹּאן קֶרְבְּנוֹ מִן־הַכֹּשְׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי ה':

(ד) וְסַמְךָ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

(ה) וְשַׁחַט אֶת־בֶּן־הַבָּקָר אֹתוֹ עַל־יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צַפְנָה לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד:

(ו) וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ וְנִתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פְּדָרוֹ:

(ז) וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

(ח) וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפְּדָר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

(ט) וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ יָרְחָן בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה רֵיח־גִּיחוּחַ לַה':